

"Ευρωπαϊκό Συνέδριο της Συνεχιζόμενης Κατάρτισης και της Ποιοτικής Αξιολόγησης Προγραμμάτων", ΤΕΙ Λάρισας, Δήμος Λάρισας, Περιφέρεια Θεσσαλίας, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λάρισας, Λάρισα 5-8 Νοεμβρίου 1996, πρακτικά σ. 177-182.

Η Αξιολόγηση Προγραμμάτων Επαγγελματικής Κατάρτισης και Επιμόρφωσης

Π. Γ. Μιχαηλίδης,
Αναπληρωτής Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Κρήτης

Περίληψη

Η αξιολόγηση των προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης στηρίζεται στην εξέταση παραμέτρων που μπορούν να καταταχθούν σε τρεις γενικά κατηγορίες, όπως αναφέρεται στα επόμενα.

Τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης αποτελούν μια εξειδικευμένη κατηγορία προγραμμάτων διδασκαλίας. Έτσι έχουν παραμέτρους όμοιες με αυτές των προγραμμάτων της βασικής και της γενικής εκπαίδευσης. Τέτοιες παράμετροι είναι η ύπαρξη αναλυτικού προγράμματος και σχεδίου διδασκαλίας, υποδομής, ικανών εκπαιδευτών, κλπ.

Η επαγγελματική κατάρτιση και επιμόρφωση, σε σχέση με τη γενική εκπαίδευση, στοχεύει και στην ανάπτυξη ή βελτίωση δεξιοτήτων που χαρακτηρίζουν ορισμένο επάγγελμα. Αρκετά συχνά οι δεξιότητες αυτές είναι ψυχοκινητικές δεξιότητες. Έτσι ορισμένες παράμετροι της προηγούμενης κατηγορίας αποκτούν ιδιαίτερη σημασία ώστε να αποτελέσουν ειδική κατηγορία. Τέτοιες παράμετροι είναι π.χ. αυτές που σχετίζονται με την (καλή) πρακτική εξάσκηση και την επαγγελματική εμπειρία.

Με τη σημερινή κατάσταση στην αγορά εργασίας, η απόκτηση γνώσεων, δεξιοτήτων και εμπειρίας σε κάποιο επάγγελμα και η βελτίωση τους, αν και είναι απαραίτητες δεν επαρκούν από μόνες τους για την ανεύρεση και/ή τη διατήρηση εργασίας. Η ανεύρεση και/ή η διατήρηση εργασίας αποτελούν επίσης στόχο των προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης. Έτσι εισάγεται μια ακόμα κατηγορία παραμέτρων αξιολόγησης των προγραμμάτων αυτών.

Στην εργασία αυτή εξετάζονται, για κάθε κατηγορία, οι κυριότερες παράμετροι που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για μια ορθή αξιολόγηση των προγραμμάτων επιμόρφωσης. Μια τέτοια μελέτη είναι χρήσιμη:

- κατά τα στάδια της οργάνωσης και της λειτουργίας ενός προγράμματος επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης προκειμένου να διασφαλιστούν οι αναγκαίες προϋποθέσεις για την επιτυχή έκβαση του.
- μετά την εκτέλεση του προγράμματος προκειμένου να αξιολογηθεί το πρόγραμμα και να συναχθούν συμπεράσματα χρήσιμα στην λειτουργία είτε του ίδιου προγράμματος είτε άλλων ομοίων.

Σημείωση. Η εργασία αυτή βασίζεται σε εμπειρίες και στοιχεία που χρησιμοποιούνται και σε έργο χρηματοδοτούμενο από την Ευρωπαϊκή Ένωση στα πλαίσια της Στοχοθετημένης ΚοινωνιοΟικονομικής Έρευνας (TSER, έργο SOE2-CT95-2003, "CRIVET Unemployed-The effectiveness of Labour Market Oriented Training for the Long-Term Unemployed")

1.-Εισαγωγή. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται και στην Ελλάδα μια μεγάλη προσπάθεια για επαγγελματική επιμόρφωση ή και επανακατάρτιση του εργατικού δυναμικού ώστε να ανταπεξέλθει στις σύγχρονες απαιτήσεις¹. Για το (υπόλοιπο) του 1996 και το 1997 αναμένεται να διατεθούν από το Υπουργείο Εργασίας περίπου 150 δισ. δραχμές για επιδοτούμενη επαγγελματική επιμόρφωση **15** περίπου χιλιάδων προσώπων, κυρίως ανέργων, μέσω των Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ). Υπάρχουν επίσης και δράσεις επαγγελματικής επιμόρφωσης, μη επιδοτούμενες, από επιχειρήσεις προς το προσωπικό τους και από επαγγελματικές ενώσεις (π.χ. επιμελητήρια) για τα μέλη τους. Ισοδύναμη περίπου δραστηριότητα υπάρχει και μέσω του Οργανισμού Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΕΕΚ) για αρχική κατάρτιση ή επανακατάρτιση, καθώς και για ειδικές δράσεις (εκπαίδευση παλιννοστούντων, προσφύγων, αλλοδαπών, κλπ). Όπως δείχνει ο επόμενος Πίνακας 1, οι αριθμοί αυτοί για την άτυπη επαγγελματική επιμόρφωση και κατάρτιση είναι συγκρίσιμοι με αυτούς της επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Πίνακας 1: Απόφοιτοι επαγγελματικής εκπαίδευσης το 1990-91.

Βαθμίδα εκπαίδευσης	Αριθμός αποφοίτων σε χιλιάδες
Δευτεροβάθμια Τεχνική-Επαγγελματική	19.7
Τεχνικές Επαγγελματικές Σχολές	10.5
Εκκλησιαστικές & Αδιαβάθμητες	2.5
Τριτοβάθμια Ανωτέρα (ΤΕΙ, κλπ)	8.1
Τριτοβάθμια Πανεπιστημιακή	18.4

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδος 1992-1993, Αθήνα 1995.

Ως προς την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα της παρεχόμενης άτυπης επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης, ενώ πλανάται μια γενική αρνητική εντύπωση, η συστηματική εμπειρική έρευνα απουσιάζει. Υπάρχει συνεπώς μια επιτακτική ανάγκη για έγκυρη αξιολόγηση και αποτίμηση των προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης². Η αποτίμηση των προγραμμάτων

¹βλέπε P. Michaelides, "Vocational Training in Greece. A summary", technical report for a project funded by the European Union within the Targeted SocioEconomic Research program (TSER, έργο SOE2-CT95-2003, "**CRIVET Unemployed-The effectiveness of Labour Market Oriented Training for the Long-Term Unemployed**")

²στην παρούσα εργασία αποτίμηση = εξωτερική αξιολόγηση (σύγκριση με άλλα ομοειδή προγράμματα) και αξιολόγηση = εσωτερική αξιολόγηση (σε ποιο βαθμό το πρόγραμμα πέτυχε τους στόχους του). Μέρος της αξιολόγησης αυτής αποτελούν οι αξιολογήσεις των επιμορφούμενων, οι οποίες μπορούν να έχουν την μορφή είτε της τελικής (εξεταστικής) αξιολόγησης (summative evaluation) είτε της διαγνωστικής (διαμορφωτικής) αξιολόγησης

επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης³ μπορεί να στηριχτεί στην σύγκριση ως προς την αποτελεσματικότητα τους, διαφορετικών τρόπων και μεθόδων επιμόρφωσης. Μια τέτοια αποτίμηση αποτελεί αντικείμενο άλλης εξελισσόμενης μελέτης με διεθνή συνεργασία ενώ εδώ περιοριζόμαστε σε ορισμένες όψεις εσωτερικής αξιολόγησης.

2.-Εννοιολογικό πλαίσιο. Τα προγράμματα επαγγελματικής επιμόρφωσης σκοπεύουν συνήθως στην καταπολέμηση της ανεργίας και μπορούν να έχουν διάφορα σχήματα. Τα σχήματα αυτά, ανάλογα με τον κύριο σκοπό που επιδιώκουν, διακρίνονται σε δυο κατηγορίες:

α.-σε σχήματα που σκοπεύουν στην απόκτηση και/ή βελτίωση των επαγγελματικών δεξιοτήτων των επιμορφούμενων⁴. Το σχήμα αυτό είναι το πιο διαδεδομένο. Η πιθανή επιδότηση βασίζεται κυρίως στον αριθμό των επιμορφούμενων και την έκταση του προγράμματος. Παραλλαγές του αποτελούν και τα προγράμματα που απευθύνονται σε ειδικές κατηγορίες (άνεργοι νέοι, γυναίκες, θύλακες ανεργίας, κλπ). Η ποιότητα της επιμόρφωσης μόνο έμμεσα λαμβάνεται υπόψη κυρίως μέσω των προσόντων των επιμορφωτών και/ή των προϋποθέσεων λειτουργίας των κέντρων επαγγελματικής επιμόρφωσης. Σε αρκετές περιπτώσεις η παρεχόμενη επιμόρφωση φαίνεται να είναι υψηλού επιπέδου. Τα προγράμματα στο σχήμα αυτό βασίζονται στην υπόθεση πως η ανάπτυξη και/ή βελτίωση των επαγγελματικών δεξιοτήτων θα έχει ως αποτέλεσμα και την ανεύρεση και/ή διατήρηση εργασίας. Η υπόθεση αυτή δεν ισχύει πάντοτε⁵ κάτι που αποτελεί μειονέκτημα των σχημάτων αυτών.

β.-σε σχήματα που σκοπεύουν στην ανεύρεση εργασίας⁶. Το σχήμα αυτό απαντάται κυρίως στην Αγγλία. Η πιθανή επιδότηση βασίζεται, σε μεγάλο βαθμό, αν όχι

(formative evaluation), που είναι χρήσιμη για την ανατροφοδότηση και προσαρμογή της διδασκαλίας. Για μια σύντομη επισκόπηση βλέπε π.χ. Μιχ. Ι. Κασσωτάκη, “η αξιολόγηση της επιδόσεως των μαθητών”, εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 1989. Επίσης Β. Ι. Χαραλαμπίδης, “Οργάνωση της Διδασκαλίας και της Μάθησης-Γενικά”, Gutenberg-Αθήνα 1987, σελ 218 και επ., για την αξιολόγηση του διδακτικού έργου. Η αξιολόγηση προτάσεων διεξαγωγής επιμορφωτικών προγραμμάτων αποτελεί επίσης μέρος της παρούσας εργασίας.

³στα επόμενα, όπου αναφέρεται η επαγγελματική επιμόρφωση θα εννοείται, πέρα από την επιμόρφωση, και η επαγγελματική κατάρτιση και/ή επανακατάρτιση (π.χ. αυτή των ΙΕΚ)

⁴Skill development training schemes

⁵π.χ. είτε γιατί η επιμόρφωση αφορά σε φθίνοντα επαγγέλματα είτε γιατί στην ανεύρεση εργασίας παρεμβαίνουν και άλλοι παράγοντες εξαρτώμενοι από τις συνθήκες της αγοράς εργασίας.

αποκλειστικά, όχι στον αριθμό των επιμορφουμένων και στην ποιότητα και έκταση της επιμόρφωσης, αλλά στον αριθμό των επιμορφουμένων που απόκτησαν εργασία μετά την επιμόρφωση, οπότε και καταβάλλεται η χρηματοδότηση. Γιαυτόν τον λόγο, η επιμόρφωση συνήθως εστιάζεται σε όσα σχετίζονται με την ανεύρεση εργασίας ενώ υποβαθμίζεται η ανάπτυξη επαγγελματικών δεξιοτήτων. Έτσι και όσοι βρίσκουν εργασία, αυτή είναι κατά κανόνα επισφαλής.

Σχηματικά τα προγράμματα επαγγελματικής επιμόρφωσης βασίζονται στο ακόλουθο απλοποιημένο αντιληπτικό υπόδειγμα⁷ που δείχνει το Σχήμα 1. Σύμφωνα με το σχήμα αυτό, τα προγράμματα επαγγελματικής επιμόρφωσης λειτουργούν με ορισμένες συνθήκες, σε ένα συγκεκριμένο κοινωνιο-οικονομικό περιβάλλον, το οποίο μπορούν να επηρεάσουν με τα αποτελέσματά τους, ενώ μέσω αυτών οι επιμορφούμενοι μαθαίνουν (π.χ. αποκτούν ή βελτιώνουν γνώσεις, δεξιότητες, κλπ)⁸.

Η εξέταση των επιμορφωθέντων και η διαπίστωση του πόσο καλά έχουν κατακτήσει το αντίστοιχο αντικείμενο αποτελεί βασικό στοιχείο της αξιολόγησης ενός προγράμματος επιμόρφωσης. Για να εξακριβωθεί όμως συνολικά η ποιότητα ενός προγράμματος επιμόρφωσης πρέπει επίσης να γνωρίζουμε ποιες από τις γνώσεις που έχουν οι επιμορφωθέντες οφείλονται στο ότι παρακολούθησαν το συγκεκριμένο πρόγραμμα επιμόρφωσης. Αυτό μπορεί να γίνει π.χ. με την εξέταση των επιμορφουμένων και πριν και μετά το πρόγραμμα επιμόρφωσης ώστε να μπορεί να

⁶ Job placement training schemes.

⁷ Conceptual model: παραδείγματα ιδιαίτερων υποδειγμάτων βλέπε π.χ. στα παρακάτω:

Γ.Φλουρή, 'Στοιχεία για τη σύγχρονη παιδαγωγική έρευνα για τη μόρφωση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και πρόταση ενός μοντέλου για την κατάρτιση των εκπαιδευτικών', Σύγχρονη Εκπαίδευση τεύχος 11, σ.91-96.

Βασίλη Ι. Χαραλαμπίδου, "Οργάνωση της Διδασκαλίας και της Μάθησης-ειδικά και κατά μάθημα", Gutenberg-Αθήνα 1984, σελ. 231 και επ.

Gerald A. Straka, "Features of a Form of Didactics based upon Teaching-Learning Theory", in EDUCATION (biannual collection of recent German contributions to the field of Educational Research), vol. 28, 1983 (edited by the Institute for Scientific Co-operation Tuebingen).

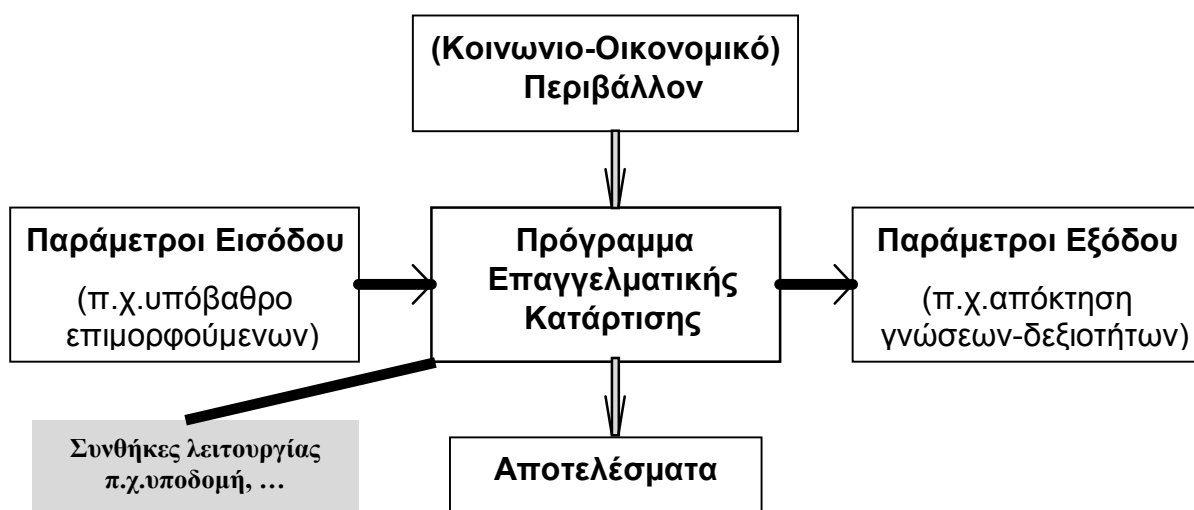
Ε.Γ.Κολέζα-Κ.Ν.Μακρής-Κ.Β.Σούρλας, "Θέματα Διδακτικής των Μαθηματικών", Gutenberg-Αθήνα 1993 (ειδικά ως προς τη διδασκαλία των μαθηματικών).

Ανδρέα Κόλλια, "Οι Υπολογιστές στη Διδασκαλία και στη Μάθηση", στη σειρά "Επιστήμες και Εκπαίδευση", επιμέλεια Π.Γ.Μιχαηλίδη, εκδόσεις ΕΛΛΗΝ.

Αντώνη Πλευράκη, "Συστήματα Δημιουργίας Εκπαιδευτικών Εφαρμογών για Μάθηση με τη βοήθεια Υπολογιστών", Μεταπτυχιακή εργασία (σε μορφή υπερκειμένου), Ρέθυμνο 1993.

⁸ οι "παράμετροι εξόδου" (output) αναφέρονται στις γνώσεις και δεξιότητες που αποκτά ο επιμορφούμενος, ενώ το "αποτέλεσμα" (outcome) αναφέρεται στην επίδραση που έχει το πρόγραμμα π.χ. στις κοινωνιο-οικονομικές συνθήκες.

διαπιστωθεί αν υπάρχει ή όχι βελτίωση των γνώσεων και δεξιοτήτων τους, η οποία να αποδίδεται στο πρόγραμμα επιμόρφωσης. Η αξιολόγηση δηλαδή της ποιότητας ενός προγράμματος επαγγελματικής επιμόρφωσης αποβλέπει στο να “μετρήσει” (να εκτιμήσει) τη διαφορά “Εξοδος - Είσοδος”⁹. Ανάλογα ισχύουν και για τη διαφορά “Αποτελέσματα - Περιβάλλον”¹⁰. Η “μέτρηση” αυτή βασίζεται στην επιλογή κατάλληλων παραμέτρων οι οποίες εξαρτώνται από τους στόχους που έχει το πρόγραμμα κατάρτισης. Για μια έγκυρη και κατά το δυνατό πιο αντικειμενική αξιολόγηση είναι ανάγκη να έχουν καθοριστεί από πριν και με σαφήνεια οι στόχοι των προγραμμάτων επαγγελματικής επιμόρφωσης, ώστε να μπορούν να εξειδικευτούν και οι παράμετροι που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά την αξιολόγηση των προγραμμάτων αυτών. Οι παράμετροι αυτές εστιάζονται σε τρεις άξονες που σχετίζονται με τη Διδασκαλία, με την απόκτηση επαγγελματικών δεξιοτήτων, και με την διευκόλυνση στην ανεύρεση και/ή διατήρηση εργασίας.

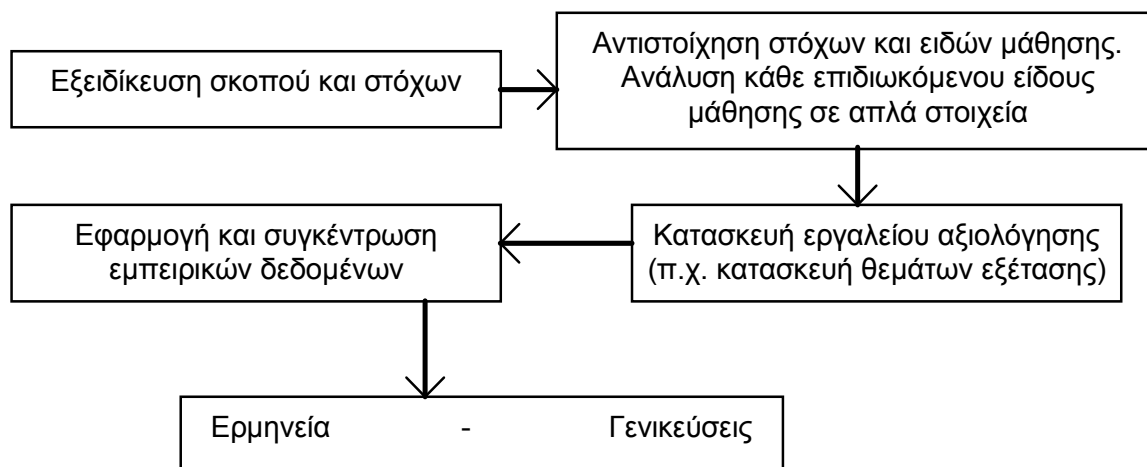


Σχήμα 1

⁹όταν η αξιολόγηση των προγραμμάτων επαγγελματικής επιμόρφωσης βασίζεται μόνο σε μια τελική εξέταση των επιμορφουμένων συνήθως παρουσιάζεται έντονο φαινόμενο επιλογής (creaming), π.χ. γίνονται δεκτοί στην επιμόρφωση μόνο πρόσωπα που ήδη γνωρίζουν το αντικείμενο ή έχουν τα μέσα να το μάθουν μόνα τους. Αυτό αποκλείει τα λιγότερο ευνοημένα πρόσωπα που συνήθως έχουν και μεγαλύτερη ανάγκη επιμόρφωσης.

¹⁰η ύπαρξη δείγματος ελέγχου είναι συνήθως απαραίτητη. Π.χ. αν επιδιωκόμενο αποτέλεσμα ενός προγράμματος επαγγελματικής επιμόρφωσης είναι ο περιορισμός της ανεργίας, το ποσοστό των επιμορφωθέντων ανέργων που βρήκανε δουλειά μετά το πρόγραμμα θα πρέπει να συγκριθεί με το αντίστοιχο ποσοστό από ανέργους όμοιων χαρακτηριστικών που δεν παρακολούθησαν το πρόγραμμα ώστε να μπορεί να γίνει εκτίμηση της αποτελεσματικότητας του προγράμματος.

3.-Διαδικασία αξιολόγησης. Η διαδικασία αξιολόγησης ακολουθεί τα στάδια που αναφέρονται στο Σχήμα 2. Μετά την εξειδίκευση του σκοπού και των επιμέρους



Σχήμα 2

στόχων του προγράμματος, ακολουθεί η αντιστοιχία καθενός προς τα επιδιωκόμενα είδη μάθησης, τα οποία αναλύονται σε περαιτέρω απλά στοιχεία. Με αυτά ως βάση κατασκευάζεται το εργαλείο αξιολόγησης (π.χ. ερωτηματολόγιο, θέματα εξέτασης, κλπ.), το οποίο και εφαρμόζεται για την συλλογή εμπειρικών δεδομένων. Τα δεδομένα αυτά κατόπιν ταξινομούνται και συσχετίζονται ώστε να ερμηνευτούν και να συναχθούν τα κατάλληλα συμπεράσματα. Τονίζεται πως όταν αξιολογείται συνολικά ένα πρόγραμμα επιμόρφωσης, η ανωτέρω διαδικασία (πρέπει να) εφαρμόζεται τόσο πριν από την έναρξη όσο και μετά το πέρας του προγράμματος ώστε οι εντοπιζόμενες διαφορές να μας δώσουν στοιχεία για την ποιότητα του.

Τα προγράμματα επαγγελματικής επιμόρφωσης προωθούν συνήθως ορισμένα μόνο είδη μάθησης, κυρίως από τον γνωστικό και τον ψυχοκινητικό τομέα. Επειδή βασικός σκοπός των προγραμμάτων επαγγελματικής επιμόρφωσης, ιδιαίτερα αυτών που απευθύνονται σε ανέργους, είναι η γρήγορη ένταξη των επιμορφωμένων στην παραγωγική διαδικασία, αυτά είναι συνήθως προσανατολισμένα προς την εκμάθηση συγκεκριμένης επαγγελματικής τεχνικής και πρακτικής. Κατά συνέπεια από τα διάφορα είδη μάθησης¹¹ προωθούνται περισσότερο η μάθηση νοητικών δεξιοτήτων, ιδιαίτερα η οργάνωση εννοιών,

¹¹χρησιμοποιείται η ταξινόμηση Gagné για την οποία βλέπε στο Γιώργος Στυλ. Φλουρής, “η αρχιτεκτονική της διδασκαλίας και η διαδικασία της μάθησης”, Εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 1986, σελ.73 επ. Για μια σύντομη επισκόπηση της (παλαιότερης και πιο γνωστής)

κανόνες, επίλυση προβλημάτων (εφαρμογές) και η μάθηση ψυχοκινητικών δεξιοτήτων, για τα πρακτικά κυρίως επαγγέλματα. Η μάθηση στάσεων (συναισθηματικός τομέας) συνήθως αγνοείται¹². Η μάθηση πληροφοριών-γνώσεων προωθείται μόνο στο βαθμό που χρειάζεται για τις νοητικές δεξιότητες επειδή οι σχετικές πληροφορίες και γνώσεις θεωρούνται γενικά γνωστές¹³. Η μάθηση γνωστικής στρατηγικής σπάνια συναντάται σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης¹⁴. Η εξειδίκευση συνεπώς των στόχων και οι δεξιότητες που αναμένεται να αναπτυχθούν μετά την παρακολούθηση ενός προγράμματος επαγγελματικής επιμόρφωσης, περιλαμβάνουν τουλάχιστον τα εξής:

- έννοιες που πρέπει να γνωρίζει και να συσχετίζει ο επιμορφωθείς. Η συσχέτιση αυτή μπορεί να είναι ταξινόμηση κατά κατηγορίες (ορισμοί και κατατάξεις εννοιών), σχέσεις διάταξης, ποσοτικής (μικρότερο, ίσο, μεγαλύτερο) ή λογικής (συνεπάγεται, προϋποθέτει, ...), κλπ. (σχηματισμός κανόνων και εφαρμογή τους)
- πράξεις που θα πρέπει να είναι ικανός να εκτελεί, οργανωμένα και με σχέδιο, ο επιμορφωθείς, χρησιμοποιώντας το ψυχοκινητικό του σύστημα.

Επίσης τα προγράμματα επαγγελματικής επιμόρφωσης θα πρέπει να εξειδικεύουν τι αποτελέσματα επιδιώκουν¹⁵ και με ποιες διαδικασίες θα επιτευχθούν.

Η κατασκευή του εργαλείου αξιολόγησης πρέπει να γίνεται έτσι ώστε η αξιολόγηση να είναι αποτελεσματική και χρήσιμη. Για τον σκοπό αυτό θα πρέπει:

- να δίνει όμοια αποτελέσματα με διαφορετικούς αξιολογητές (αντικειμενικότητα)
- να καλύπτεται όλη η έκταση-όψεις του προγράμματος (εγκυρότητα),
- να επιτρέπει την αξιολογική κατάταξη ανόμοιων προγραμμάτων (διακρίσιμότητα),
- να δίνει όμοια αποτελέσματα για ισοδύναμα προγράμματα (αξιοπιστία),
- να εφαρμόζεται εύκολα και κατά το δυνατό οικονομικά (πρακτικότητα).

4.-Επιλογή προγραμμάτων επαγγελματικής επιμόρφωσης . Η ολική αξιολόγηση των προγραμμάτων επαγγελματικής επιμόρφωσης πραγματοποιείται μετά το πέρας

ταξινόμιας του Bloom βλέπε στο Μιχ. Ι. Κασσωτάκη, "η αξιολόγηση της επιδόσεως των μαθητών", εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 1989, σελ.116 επ.

¹²σε ορισμένες χώρες (π.χ. Αγγλία) τα προγράμματα επαγγελματικής επιμόρφωσης απευθύνονται και στους συναισθηματικό και κοινωνικό (συμμετοχικό) τομέα μέσω συμβουλευτικής (counseling) για ψυχολογική υποστήριξη-τόνωση του αυτοσυναισθήματος.

¹³τα προγράμματα αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης ξεκινώντας από γνώσεις που έχουν αποκτηθεί στη γενική εκπαίδευση προωθούν επίσης και τη μάθηση πληροφοριών-γνώσεων. Πάντοτε όμως η διενέργεια διαγνωστικής-διαμορφωτικής αξιολόγησης για τη διαπίστωση της προϋπόθεσης ύπαρξης των απαιτούμενων γνώσεων είναι απαραίτητη.

¹⁴συνήθως λείπει και από τη γενική εκπαίδευση, αν κρίνει κανείς από τη γενική εντύπωση που υπάρχει πως συνήθως το σχολείο δεν αναπτύσσει τη σκέψη των μαθητών. Αν δεχτούμε όμως πως η σύγχρονη κοινωνιο-οικονομική οργάνωση απαιτεί καινοτομικές λύσεις τότε τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης θάπρεπε να προωθούν ειδικά τη μάθηση γνωστικής στρατηγικής.

¹⁵π.χ περιορισμό της ανεργίας, πολιτιστική ανάπτυξη-προσωπική καλλιέργεια.

των οπότε και είναι δύσκολη η βελτίωση του συγκεκριμένου προγράμματος. Η απαίτηση επίσης για πρακτικότητα της αξιολόγησης συνήθως είναι δύσκολο να επιτευχθεί. Για τον λόγο αυτό πολλές φορές αντί για πραγματική αξιολόγηση αναζητείται άλλη λύση. Με δεδομένη την ισχυρή συσχέτιση που υπάρχει μεταξύ της αποτελεσματικότητας-επιτυχίας των προγραμμάτων αυτών και των όρων με τους οποίους αυτά υλοποιούνται, είναι δυνατό να καθοριστούν παράμετροι με τις οποίες να προωθούνται εκείνα τα προγράμματα τα οποία παρέχουν περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας των σκοπών τους (αξιολόγηση προτάσεων προγραμμάτων επαγγελματικής επιμόρφωσης). Οι όροι αυτοί (πρέπει να) έχουν προκύψει από προηγούμενη πραγματική αξιολόγηση όμοιων προγραμμάτων που υλοποιήθηκαν σε παρόμοιες συνθήκες και/ή να βασίζονται σε γενικώς παραδεκτά πορίσματα των θεωριών μάθησης και των επαγομένων μεθόδων διδασκαλίας. Τέτοιοι όροι καθώς και άλλες σχετικές προϋποθέσεις και/ή παράγοντες επιτυχίας των προγραμμάτων επαγγελματικής επιμόρφωσης είναι (χωρίς αξιολογική σειρά):

για το περιεχόμενο του προγράμματος

- η επιλογή της ύλης και η διάρθρωση της σε ενότητες,
- η επίκαιρη και σύγχρονη ύλη του προγράμματος,
- η έκταση και το είδος (π.χ. πραγματική σε επιχειρήσεις, με προσομοίωση, ...) της πρακτικής άσκησης,
- η οργάνωση του προγράμματος σε μικρές διδακτικές ενότητες, εύκολα προσαρμόσιμες στις απαιτήσεις των επιμορφούμενων,
- ο διαθέσιμος χρόνος,
- ύπαρξη και σαφήνεια εξειδικευμένων στόχων, τόσο συνολικά όσο και κατά ενότητα,
- ο τρόπος διδασκαλίας (κοινή, εξατομικευμένη, παράδοση, εργαστήριο, με μικρά έργα, συνεργατικά, ατομικά, αυτοδιδασκαλία, προσομοιώσεις, ...),
- η πρόβλεψη αντιμετώπισης ειδικών περιπτώσεων δυσκολιών παρακολούθησης,
- η ύπαρξη εναλλακτικών μεθόδων διδασκαλίας, αναπλήρωσης μαθημάτων που δεν έγιναν,
- η ύπαρξη και το είδος συνεχιζόμενης επιμόρφωσης των επιμορφωτών,
- ύπαρξη και είδος δραστηριοτήτων δημιουργίας παιδαγωγικού κλίματος και, γενικότερα, σχέσεις επιμορφωτών - επιμορφούμενων,
- η ύπαρξη, ο τρόπος (π.χ. εσωτερική ή από εξωτερικούς κριτές), το είδος και η συχνότητα της συνολικής αξιολόγησης του προγράμματος,
- η ύπαρξη διαμορφωτικών-διαγνωστικών αξιολογήσεων και μεθόδων ανατροφοδότησης και προσαρμογής του προγράμματος,
- η ύπαρξη και το είδος τελικής αξιολόγησης των επιμορφούμενων,
- αριθμός επιμορφούμενων ανά τάξη,
- σαφής προσδιορισμός των προϋποθέσεων παρακολούθησης του προγράμματος,
- η σχετική κατανομή του διαθέσιμου χρόνου για την ανάπτυξη δεξιοτήτων κατά τομείς και είδη μάθησης,

για τον φορέα υλοποίησης

- η υποδομή σε αίθουσες, εργαστήρια, διδακτικά υλικά και μέσα, κλπ.,
- η παρακολούθηση των αποφοίτων κατά την πορεία τους στην αγορά εργασίας,

- η ύπαρξη και το είδος της συμβουλευτικής και καθοδήγησης των επιμορφούμενων σε συναφή προς το πρόγραμμα αντικείμενα (π.χ. γενικότερα θέματα αγοράς εργασίας),
- η συμμόρφωση του περιεχομένου του προγράμματος προς κάποια πρότυπα ή επίπεδα εκπαίδευσης (π.χ. ισοδυναμία πτυχίων - πιστοποιητικών παρακολούθησης),
- προηγούμενη εμπειρία, ιστορία και επιτεύγματα του επιμορφωτικού κέντρου,
- διευκολύνσεις των επιμορφούμενων για την παρακολούθηση του προγράμματος (π.χ. παιδικός σταθμός, μετακινήσεις, ενδιαίτηση, διδακτικά υλικά, επιδότηση, ...),

για τους επιμορφωτές

- οι γνώσεις, η προηγούμενη εμπειρία, και η συνέχεια των επιμορφωτών,
- η ύπαρξη, το είδος και ο τρόπος προσαρμογής και εμπλουτισμού του προγράμματος,

για τη χρησιμότητα του προγράμματος

- συμβολή προηγούμενων υλοποιήσεων του προγράμματος στην ανεύρεση, διατήρηση, βελτίωση, κλπ. εργασίας από αποφοίτους του,
- άποψη (χρησιμότητα, συνάφεια, συνέπεια, ...) για το πρόγραμμα των αποφοίτων του από προηγούμενες υλοποιήσεις του,
- συμμόρφωση του περιεχομένου του προγράμματος προς τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή και προς την σχεδιαζόμενη ή προβλεπόμενη ανάπτυξη,
- άποψη (χρησιμότητα, συνάφεια, συνέπεια, ...) για το πρόγραμμα των εργοδοτών αποφοίτων του από προηγούμενες υλοποιήσεις,

5.-Επίλογος. Στην εργασία αυτή αναφέρονται ορισμένα χαρακτηριστικά των προγραμμάτων επαγγελματικής επιμόρφωσης και καθορίζονται ορισμένοι όροι, οι οποίοι μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για την ανάπτυξη ενός συστήματος αξιολόγησης των προγραμμάτων αυτών. Σημειώνεται πως στο υπάρχον νομικό πλαίσιο για την συνεχιζόμενη άτυπη επαγγελματική κατάρτιση¹⁶, η οποία επιδοτείται από το Υπουργείο Εργασίας και πραγματοποιείται μέσω των ΚΕΚ (Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης) αρκετοί από τους όρους αυτούς αποτελούν απαραίτητες προϋποθέσεις για την έγκριση των προγραμμάτων αυτών. Όμοιοι όροι, αν και περισσότερο γενικοί, υπάρχουν και για την άτυπη επαγγελματική (αρχική) κατάρτιση, τα γνωστά ΙΕΚ (Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης)¹⁷.

¹⁶βλέπε π.χ. τις αποφάσεις του Υπ. Εργασίας με αριθμούς 111457/8-7-96 (Σύστημα Πιστοποίησης των ΚΕΚ), 111456/8-7-96 (Σύστημα παρακολούθησης και ελέγχου των ΚΕΚ), και τους αντίστοιχους νόμους και Π.Δ. που παραπέμπουν, καθώς και την προκήρυξη του προγράμματος για τα έτη 1996-97.

¹⁷βλέπε π.χ. τον Ν.2009/ΦΕΚ18Α/14-2-92 (Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Επιμόρφωσης) και την απόφαση του ΥπΕΠ&Θ με αριθμό Ζ/3378/ΦΕΚ356Β/17-5-93 (όροι και Προϋποθέσεις για τα ΙΕΚ).

The evaluation of Vocational Training Programs

P. G. Michaelides,
Associate Professor in the University of Crete

Summary

The parameters necessary to the assessment of the programs for vocational training, initial and continuing, may be classified in three broad categories, as follows:

The programs for vocational training consist special cases of teaching. Consequently, their parameters are similar to the ones for the programs of basic and general education. Such parameters are the existence of an adequate curriculum and instructional design, the support infrastructure, the competent tutors, etc.

In contrast to the general education programs, the programs for vocational training aim also to the development or improvement of skills specific to a certain vocation. Very often these skills are of a psycho-motive nature. Consequently some parameters of the class described previously gain particular significance to consider them a separate class. Such parameters are, for example, the ones related to the (good) practice and practical experience.

With the existing situation in the labour market, the acquirement of knowledge, skills and experience in a vocation, although useful, they are not by themselves sufficient to the acquirement and/or the retention of a job. The acquirement and/or the retention of a job are also an objective to the programs for vocational training. Consequently a third class of parameters is introduced for these programs.

In this work we study for every one of these three classes the main parameters that must be taken into account when assessing a program for vocational training. Such a study is useful:

- during the stages of organizing and operating a program for vocational training, in order to assure the necessary prerequisites for a successful outcome.
- after the delivery of the program, in order to assess it and derive conclusions useful to the operation of the same or to similar programs later on.

Note. This work is based on experience and data that are used also in a project funded by the European Union within the Targeted SocioEconomic Research program (TSER, έργο SOE2-CT95-2003, "CRIVET Unemployed-The effectiveness of Labour Market Oriented Training for the Long-Term Unemployed")